

Stockholm den 1 februari 2024

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se

Översänds endast per e-post

Remissyttrande över Domstolsverkets promemoria Några processrättsliga reformer i allmän domstol – dnr Ju2023/01245

1 INLEDNING

- 1.1 Centrum för rättvisa är en ideell och oberoende stiftelse med uppdrag att stärka skyddet för enskildas grundläggande fri- och rättigheter genom rättsprocesser, utbildning och opinionsbildning.
- 1.2 Centrum för rättvisa har fått möjlighet att inkomma med synpunkter på ovan angiven promemoria och får därmed anföra följande.

2 CENTRUM FÖR RÄTTVISA AVSTYRKER FÖRSLAGEN PÅ GRUND AV OTILLRÄCKLIG BEREDNING

- 2.1 I promemorian föreslås bland annat att möjligheterna att delta vid ett sammanträde i domstol via videolänk samt till att avgöra enklare brottmål i endomarsits ska utökas. Lagförslagen innebär en klar utvidgning av vad som gäller idag.

- 2.2 Centrum för rättvisa instämmer i Justitieombudsmannens bedömning av att förändringar av sådant slag på sedvanligt sätt bör föregås av en offentlig utredning och det lämpligen med expertmedverkan samt representanter för olika yrkeskategorier. På så sätt skulle beredningsunderlaget bli mer gediget och frågorna kunna belysas ur fler aspekter. (Justitieombudsmannens yttrande den 22 december 2023 med dnr R 106-2023.)
- 2.3 Centrum för rättvisa anser att förslagen i promemorian i alltför stor utsträckning präglas av domstolarnas önskemål och behov, och inte i tillräcklig grad beaktar övriga domstolsaktörers intressen. Redan av den anledningen avstyrker Centrum för rättvisa förslagen. Om regeringen väljer att gå vidare med förslagen grundat endast på Domstolsverkets promemoria får Centrum för rättvisa anföra följande.

3 DET BÖR KRÄVAS SÄRSKILDA SKÄL FÖR ATT RÄTTENS LEDAMÖTER SKA DELTA VIA VIDEOLÄNK

- 3.1 I promemorian föreslås att rättens ledamöter ska få delta i ett sammanträde via videolänk om det finns ”skäl” för det. Vid den bedömningen ska det särskilt beaktas om en sådan medverkan ”skulle bidra till en effektiv handläggning av målet”.
- 3.2 Centrum för rättvisa instämmer i arbetsgruppens bedömning att det bland annat med anledning av pandemin har visat sig finnas ett behov av att i rättegångsbalken reglera frågan om digital närvaro för rättens ledamöter, men anser att möjligheterna att närvara digitalt bör vara mer begränsade än vad som föreslås.

- 3.3 Att rättsens ledamöter ska vara fysiskt närvarande i rättssalen är en självklar, om än inte uttryckligen föreskriven regel (se rättsfallet NJA 1994 s. 545). Ordningen bygger på uppfattningen om att principerna om offentlighet, koncentration, muntlighet och omedelbarhet på bästa sätt säkerställs genom fysisk närvaro, inte på att det har saknats tillräckligt bra tekniska alternativ. Den omständigheten att den tekniska utvecklingen med digitala videosammanträden har gått framåt sedan Högsta domstolens avgörande i 1994 års fall utgör inte i sig tillräckliga skäl för att göra några större avsteg från huvudregeln om fysisk närvaro för rättsens ledamöter.
- 3.4 Forskning visar att det som påverkar förtroendet för domstolarna mest är om parter upplever så kallad processuell rättvisa (se BRÅ, Rapport 2013:11, *Bemötande i domstol*, s. 23 och *En rättvis rättegång – Om ordföranderollen och processuell rättvisa*, dnr. 93-2016, rapport av Marie B. Hagsgård för Varbergs tingsrätt 2016, s. 8 f.). Begreppet tar sikte på *hur* domstolarna hanterar och avgör mål och ärenden; att parter ska få komma till tals, att domstolen är neutral och opartisk, att domstolen behandlar parterna med respekt och att domaren inger förtroende. Av de undersökningar som genomförts av Sveriges Domstolar om bemötandet i domstolarna framgår att parter och vittnen värdesätter att domaren hälsar, tar ögonkontakt och uppmärksammar om någon behöver extra information. Domarens kroppsspråk har även en särskild betydelse för att parter och vittnen ska uppleva att de behandlas likvärdigt och med värdighet (Domstolsverket, *I andras ögon, Sveriges Domstolars förtroendearbete igår, idag – varje dag*, 2017, s. 45 och Marie B.

Hagsgård, *Öka förtroendet för domstolarna genom processuell rättvisa*, Juridisk Tidskrift 2, 2018/19, s. 243–260, s. 252).

- 3.5 Rätten har därutöver ett ansvar för att hålla ordning och reda i rättssalen, att bedriva en verksam processledning och att i tvistemål verka för att parterna förlikas. Det ligger i sakens natur att förutsättningarna för en verksam processledning och för att parterna ska uppleva processuell rättvisa är mer gynnsamma vid fysisk närvaro.
- 3.6 Centrum för rättvisa anser därför att det bör krävas ”särskilda skäl” för att en eller flera ledamöter av rätten ska få delta via videolänk. I tillägg till de anförda effektivitetsskälen bör det även anges att rätten ska beakta parternas inställning i frågan. Utrymmet för att tillåta digital närvaro för rättsens ledamöter i strid med parternas vilja bör vara begränsat till fall där starka effektivitetsskäl talar för detta, till exempel för att kravet på prövning inom skälig tid annars inte kan tillgodoses.

Som ovan,

Fredrik Bergman Evans
Chef för Centrum för rättvisa

Föredraget av juristen Elmer Jonstoj Berg